

Pavel Duda

2017

Human population history and evolution of culture: a phylogenetic approach

Posudek školitele disertační práce

Pavla Duda jsem poprvé vážněji zaregistroval někdy v polovině nultých let tohoto tisíciletí, kdy se společně s jedním kolegou přišel zajímat o možnost zadání bakalářské práce. Zatímco v případě zmíněného kolegy nastala spolupráce natolik odtažitá, že jsme o několik let později vedli s prof. Storchem spor, kdo z nás dvou je vlastně jeho školitelem, impakt Pavla Dudy na mou skomírající kariéru je – a doufejme především bude – nepominutelný. Můj dávný plán (či sen) aplikovat fylogenetické přístupy na primatologické a antropologické problémy, původně inspirovaný účastí na reality show Odhalení v pavilonu goril pražské zoo, se teprve příchodem P. Dudy začal blížit realizaci. Naše první společná práce o eko-behaviorální evoluci lidoopů (nezařazena do PhD spisu, obhajovaná paralelně jako podklad k udělení titulu RNDr), publikovaná po značném úsilí v časopise *Journal of Human Evolution* roku 2013 (dosud citovaná dle různých zdrojů cca 15krát), vychází z bakalářské práce (2008) a měla pokračovat velkou fylogenetickou analýzou obdobných datových souborů na úrovni všech savců v práci magisterské. Tehdy se projevila výrazná vlastnost uchazeče, totiž jistá – původem patrně moravská – povahová tuhost, s níž můj velmi dobrý plán odmítl jako absurdní a navrhl jej nahradit plánem ještě lepším, totiž svým vlastním: velkou syntetickou fylogenezí moderního lidstva, která by se pak stala základem pro (re)analýzu všech představitelných antropologických, etnologických, sociobiologických atp. hypotéz. Jak patrně, změna tématu rozhodně nespočívala v redukci původní školitelovy megalomanie.

Problémy s projektem tohoto rozsahu se samozřejmě záhy dostavily. Dostupné údaje o evoluci moderního lidstva jsou až kupodivu fragmentární a založené na metodologicky inkompatibilních přístupech (nejvážněji: znaky x distance). Evoluce lidstva je proces vnitrodruhový, a jako takový nevykazuje ani ten stupeň „stromovitosti“, jaký se domníváme nacházet v evolucích mezidruhových; protože na rozdíl od fylogeneze druhů si je každý vědom, že lidská evoluce je retikulární, bylo lze očekávat i zásadní námítky tohoto druhu, které se pochopitelně rovněž záhy dostavily. (Po pravdě řečeno, jedním z velkých překvapení pro mne bylo, jak stromovitá lidská evoluce ve skutečnosti je; druhým překvapením bylo, jak snadno se o tom dali oponenti přesvědčit.) Problém, který nečekal ani jeden z nás a který zdržel ukončení studia o několik let, byl taxonomický: jména populací/etnik, která různí autoři uvádějí, totiž nelze jednoduše homologizovat a často ani identifikovat, značná část práce tedy spočívala v určení, zda to, čemu lingvisté říkají X a genetici Y, je nebo není tatáž populace; člověk si až dodatečně uvědomí převahu, kterou my biologové máme nad antropology a která spočívá v existenci obecně uznávané nomenklatury, hlídané formálními pravidly a tak theory-free, jak je to jen možné.

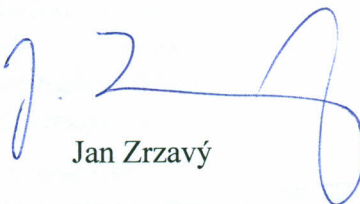
Výsledkem Dudovy činnosti je v současné době olbřímí databáze zahrnující něco přes dva tisíce determinovaných taxonomických jednotek a několik set publikovaných fylogenetických hypotéz, obvykle genetických/genomických a lingvistických (takřka univerzální zmizení morfologie z této oblasti výzkumu je další fenomén hodný povšimnutí). První analýza, zaměřená především metodologicky, vyšla loni v časopise *Scientific Reports* –

stojí tu za zmínku několik metodických prvenství této práce (senzitivitní analýza stability supertree, užití admixture boxů jako zdrojů fylogenetické informace), která zatím prošla spíše nepovšimnuta, ale budou moci být v budoucnosti rutinně aplikována s pouhým odkazem na publikované výsledky. První práce využívající vzniklý fylogenetický strom pro rekonstrukci evoluce významného lidského znaku (náboženství) je rovněž publikovaná (*Human Nature*); v současné době se připravují k publikaci jak velký strom zahrnující tisíc(e) etnik, tak specializovaný strom zahrnující etnika ze souboru Standard Cross-Cultural Sample (to jsou ta, o nichž je k dispozici nejvíc srovnávacích údajů) a především první kritické reanalýzy sociobiologických hypotéz (pro začátek na téma monogamie/polygamie).

Uvážíme-li, že P. Duda se před cca 10 lety zjevil jako osoba antropologií tak netknutá, jak absolventi české biologie (a českého vzdělávání vůbec) bývají, je pokrok nebývalý. Znovu to potvrzuje mou celkovou skepsi týkající se doktorského vzdělávání pojatého jako vzdělávání – představa, že nikoliv Duda mně, ale já Dudovi přednáším „specializovaný doktorský kurs“ je zcela absurdní. Kromě mimořádné vědecké erudice bych ocenil především vysokou míru uchazečovy sebeobsluhy, jak se tomu říká v mateřských školkách – v získávání zahraničních kontaktů jsem mu v tomto oboru pomoci nemohl a vskutku nepomohl; přesto je síť mezinárodní spolupráce P. Dudy dostatečně rozvinutá, aby se školitel mohl oprávněně obávat své postupné marginalizace. V čem naopak neskromně vidím jistý vliv svého příkladu, je Dudova nezřízená pedagogická a popularizační aktivita (od přednášek a populárních článků až po dvě knižní kapitoly zahrnuté v disertační práci).

Netřeba snad dodávat, že disertační práci Pavla Dudy vřele doporučuji k obhajobě.

V Českých Budějovicích 13.3. 2017

Jan Zrzavý